

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 5, Issue 2, June 2017, p. 357-370

Received	Reviewed	Published	Doi Number
19.02.2017	15.03.2017	30.06.2017	10.18298/ijlet.1693

**RESEARCH IN TURKISH LITERATURE THROUGH PROSE BASED OF
HAMZA-NAME: VOLUME 72**

Osman TÜRK¹

ABSTRACT

The study on was carried out using prose style based research. Information about the general characteristics of the scope of Hamza-nâme, its author and the writing of work from the relevant literature were presented. Hamza has been transferred to the text by Hamzavi, Ahmed's brother. Based on the analysis of texts discussed here, Hamza-nâme had a reputable oral tradition in Turkish and Islamic geography before being transferred into a written. Hamza-nâme, could be seen as a contribution to the Islamic world with a rich, epic literature of Iran and Saudi Arabia to other Muslim nations but also to the World history and culture. Review on prose style of Hamza-nâme research work in Turkish, Arabic, Persian, Greek, Mongol, Italian, Armenian words are discussed. The language styles of the era of the words in the book were followed. Turkish words are examined in terms of functional aspects of the work in the research. Located in the Turkish word verb, noun, adjective, pronoun, exclamations, adverbs, prepositions, verb-like words have also been discussed. Research into the verb forms used in text, the Hamza-nâme, the past tense seen, past tense learned, tense given and future tense. The modals requests, orders, conditionals and moods have also been analyzed and detected via text. At the same time, Hamza-nâme based associated words in the sentence are functionally intertwined nature of the work names have been identified. Research In terms of Hamza-nâme review, existing language structures examination of his work has been enabled investigation towards prose.

Key Words: Hamza-nâme, Prose, Turkish Literature, 14th century, Language.

**TÜRK EDEBİYATINDA HAMZA-NÂME ADLI ESERİN 72. CİLDİNİN NESİR
ÜSLÛBUNUN İNCELENMESİ**

ÖZET

Araştırmada ele alınan Hamza-nâme adlı eserin nesir üslubu yönünden incelemesi gerçekleştirilmiştir. Hamza-name adlı eserin ilgili literatür kapsamında genel özelliklerine sunulmuştur. Hamza-nâme adlı eser Ahmedî'nin kardeşi Hamzavî tarafından tarafından yazılı metnine geçirilmiştir. Ele alınan metin incelemesinden yola çıkarak Hamza-nâmelerin yazılı metin haline gelmeden önce sözlü bir gelenek olarak Türkler ve İslâmî coğrafyada itibar gördüğü anlaşılmaktadır. Hamza-nâmenin, zengin bir destan edebiyatı ile İslam dünyasına katılan İran ve Arap dünyasının aynı zamanda da diğer Müslüman milletlerin tarih ve kültürüne de katkısı olduğu görülmüştür. Araştırmada Hamza-nâme adlı eserin nesir üslubuna yönelik incelemede Türkçe, Arapça, Farsça, Yunanca, Moğolca, İtalyanca, Ermenice kelimeler ele alınmıştır. Eserde yer alan kelimelerden hareketle dönemin dil üslubu takip edilmiştir. Araştırmada eserin işlevsel yönü bakımından Türkçe kelimeler incelenmiştir. Türkçe kelimelerde yer alan fiil, isim, sıfat, zamir, ünlem, zarf, edat, filimsi görevinde kullanılmış kelimeler ele alınmıştır. Araştırmada Hamza-nâme adlı eserin metinde kullanılan fiil kiplerinden haber kipleri; görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman ve gelecek zaman kiplerine yer verilmiştir. Tasarlama kiplerinden; istek, emir, şart kipleri de metin üzerinde incelenmiş ve tespit edilmiştir. Aynı zamanda Hamza-nâme adlı eserin işlevsel yapısı olarak cümlelerde iç içe birleşik cümle(ler) tespit edilmiştir. Araştırmada Hamza-nâme adlı eserin metin inceleme yönünde var olan dil yapı incelemesi eserin nüshasını nesir yönünden incelemesine imkân sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Hamza-nâme, Nesir, Türk Edebiyatı, 14. yüzyıl, Dil.

¹ Dr. Osman Türk, osmanturkgau@gmail.com

1. Giriş

İslam coğrafyasında Türklerin hâkim olduğu dini-destani büyük eserler görülebilmektedir (Özkırımlı, 1987). İslamiyeti kabul edip Anadolu'da yayılmaya başlayan Türklerin tarihi menkıbelerinde hâkim olan düşünce dindir. Türklerin yeni yurdu Anadolu'da, beylikler döneminde kıssahân adıyla bilinen kişilerin anlattıkları İskender-nâme, Rüstem-nâme, Hamza-nâme, Anter-nâme, Süleyman-nâme, kabilinden genellikle epik ve menkıbevi özellikteki hikâyeler büyük ilgi ve rağbet görmüştür. Türk Edebiyatı'nda 14. yüzyıl asır içerisinde yer alan ve Eski Türk Edebiyatı'nda Anadolu'da varlığından söz ettiren Hamza-nâme eserlerinin kurucusu esas olarak bilinmese bile iştirak ettiği şahıslar 14. yüzyıl şairi olan Ahmedî'nin kardeşi ve hamzavi mahlasını alan kişidir (Aksoy, 2007; Yelten, 2013). Hamza-nâme adlı eserlerin Anadolu'da büyük ilgi görmesi ve yaşadığı toplumun inanç değerlerini oluşturan İslam dininin önde gelen peygamberlerinden Hz. Muhammed'in amcası Hz. Hamza'nın hayatı ve kişiliğinin konu edinmesiyle büyük dikkat çekmiş ve halkı aydınlatabilmiştir (Yelten, 2013). 14. yüzyılda Hz. Muhammed'in amcası olan Hz. Hamza'nın macera dolu hayatı ve cenkleri çevresinde "Hamza-nâme" adlı büyük destânî hikâyelerin Hz. Hamza'nın cesareti ve savaşçılığı konu edinmiş; aynı zamanda Hz. Hamza'nın şehit edilmesinden sonra halk hikâyecileri tarafından Hamza-nâme adıyla anlatılmaya başlandı. Daha sonra yazıya geçirilen bu hikâyeleri İranlılar birtakım yeni öğeler katarak geliştirmiş, Türkler de dini bir içerikle zenginleştirmişlerdir. Hamza-nâmeler zengin ve karmaşık bir olay yapısına sahip olduğu için her dilde farklı Hamza-nâmeler oluşmuştur. Hamza-nâmeler yazılı hale gelmeden önce Anadolu'da sözlü gelenekte yaygın olarak anlatılıyordu (Yelten, 2014). Hamza-nâme adlı eserlerin Türk edebiyatına Arapça, Farsça dillerinden yansımış ve ilk İslami kahramanlık destanı olarak da kabul edilebilmiştir. Bunun en önemli özelliği Hz. Hamza'nın dönemin özelliklerine ilişkin her alanda teknik bilgilerin verilmesi ile ön plana çıkmıştır. Eserlerin yer ve mekân özelliği İran ve Arabistan coğrafyasında geçtiği görülebilmektedir (Kurtulmuş, 1984). Eserlerin halka ulaşma yaygınlığı çeşitli dillerde çeviriler yapıp ilgili medrese veya dergâhlarda anlatıldığı, kimi zaman da bu eserlerin kahvehanelerde halk deyişi olarak oturulup anlatıldığı görülebilmektedir. Hamza-nâme eserlerinde Hz. Hamza'nın özellikle kişisel özelliklerinde görülen görünüş yapısı; savaşlarda göstermiş olduğu cesaret, kahramanlık, avcılık, haksızlığa karşı direnme, dürüstlük, zulme karşı boyunların eğilmemesi gibi özellikler halkın ilgisini ve takdirini kazanmış ve dönemin eserlerine konu edinmiştir (Sezen, 1991). Hamza-nâme hikâyesinin özelliğine ilişkin destan türünün nasıl bir oluşum sağladığı hikâyenin şahıslarına ilişkin özelliklere bağlıdır. Bu bakımdan bu destanda, toplumun içinde şiddetli çatışmaların olmadığı dönemlerde, mücadelenin dışa yöneldiği dönemlerde ortaya çıkarlar (Çetin, 1997). Bu halde toplumun bütün özellikleri, o toplumun liderlerinin şahsında toplanır. Bu liderler "muayyen bir devirde, toplumun inandığı temel kıymetleri muhafaza ederler" ki bu şahsiyetler basit ve sade karakterli, temsil kudretine sahiptirler. İşte, devrin sosyal değerlerini temsil eden bu karakterler tip olarak isimlendirilir (Demirel, 1995). Dolayısıyla destan ve destanların çevresinde teşekkül ettiği tiplerin fikir yapısını içinde yaşadıkları medeniyet ve kültür çevresi tayin eder. Bu durum da Hamza-nâme İslamiyet sonrası teşekkül eden Türk destanıdır. Hamza-nâme, zengin bir destan, edebiyatı ile sadece İslam dünyasına katılan İran ve Arap dünyasına değil aynı zamanda da diğer Müslüman milletlere tarih ve kültürünü de tanıtmak imkânı bulmuştur (Çetin, 1997). Çünkü Hamza-nâmedeki kahraman tiplerin Araplar ve Türkler arasında da sevilmiş ve rağbet görmüştür (Kökyar, 2009). Özellikle Türkler arasında sadece bu destan kahramanları değil, destanlaştırılmış İran şâhlarının adları Türk hükümdarları tarafından alınacak kadar benimsenmiştir (Uçan, 1997).

13. ve 14. yüzyıl destan geleneğinde dinî (İslami) menkıbeleri, kıssa ve destanları anlatan meddah, kıssahân, nedim isimleriyle anılan kişiler de edebiyatımıza yeni kaynakları kazandırıyorlardı (Günay, 1999). Ozanlar da Arap ve İslâm edebiyatlarından gelen kahramanlık hikâyeleri anlatmakla dinî-destanî edebiyatın oluşumuna yardımcı oluyorlardı. Bu dinî-destanî kahramanlık hikâyeleri daha çok İslamiyet'in etkisi ile Hz. Hamza'nın kişilik özellikleri etrafında teşekkül etmekteydi. Hamza-nâme halk edebiyatı bakımından sürekli iz taşımıştır (Şimşek, 2006). Çünkü Hamza-nâmeler konu bakımından dini-kahramanlık hikâyeleri, meddahları ve destanları içinde değerlendirilebilir. Hamza-nâmeler kaynakları ve kültür çevresi ne olursa olsun 15. yüzyıldan itibaren edebiyatımızdaki yerini almıştır (Algül, 1997).

Hamza-nâme adlı eserler üzerinde yapılan literatür çalışmasında; Sezen, (1991) "Halk Edebiyatında Hamza-nâmeler" adlı tez çalışması; İz (1964) "Eski Türk Edebiyatında Nesir XIV. Yüzyılda XIX Ortasında Kadar Yazmalardan Seçilmiş Metinler" adlı makale çalışması İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prof. Dr. Kadri Timurtaş yönetiminde, Hamza-nâmenin ilk cildi üzerinde lisans tezi yaptırıldığı tespit edilmiştir (Mengi, 1997; Banarlı, 1971). Bunlar; ilki, Hakkı Karadeniz, Hamzavi ve Hamza-nâme 1B-20B (Metin İndeks); ikincisi, Mustafa Öncü, Hamza-nâme 50A-88A (Metin İndeks);üçüncüsü, İstanbul 1975 başlıklı çalışmada ve Hamzanâme'nin 1. cildinin 50. varaktan başlayan son bölümü okunarak transkripsiyonu ve indeksi yapıldığı tespit edilmiştir (Akıncı, 1982). Aynı zamanda Özkırmı, (1987) "Hamza-nâme" Türk Edebiyatı Ansiklopedisi; Algül, Hüseyin (1997) "Hamza" İslam Ansiklopedisi; Yazıcı, (1994), "Fars Edebiyatında Destan", İslam Ansiklopedisi; Yetiş, (1994), "Destan", İslam Ansiklopedisi; Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler; Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler (1981), "Hamza-nâme" adlı tez, makale ve ansiklopedi çalışmalarında yer aldığı tespit edilebilmiştir (Köprülü, 1986; Datlı, 2009).

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, betimsel bir inceleme olup Hamza-nâmede tespit edilen çeşitli durumlar, metnin transkribe edilmesinden sonra açıklanmaya çalışılmıştır.

2.2. Örnekleme Yöntemi

Bu çalışmanın örnekleme Hamza-nâme: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, Nd. 2496. bölümü, dili Türkçe, konu kahramanlık, yiğit, satır 15, varak 134, yazar Adı: Türkçe Hamza-nâmeler ilk defa şair Ahmedî'nin kardeşi Hamzavî (ö. 815/1412-13) tarafından yazıya geçirilmiştir, 134 varaktan oluşan bir yazma eserdir.

2.3. Problem

Hamza-nâme Hamza-nâme adlı yazma eser üzerinde Türkçe dil incelemesi yapılabilir mi?

2.4. Amaç

Bu çalışmanın amacı, XIV. yüzyıl Türkçesine tanıklık eden Hamza-nâme adlı eser, Yeni Türk dili bağlamında incelenmektir. Bu yazma eser, bir Hamza-nâme olup sadece Türk dili açısından değil; mücadele, savaş, İslamiyet, halk kültürü ve genel kahramanlık gibi disiplinlerle de ilişkilidir. Birçok alanda çok zengin malzeme barındıran bu eser Hamzavi tarafından yazılmıştır. Halk tarafından sevilerek okunan ve büyük bir rağbet kazanan “Hamza-nâme” adlı eseri, Hamzavî mahlasını almış ve bu adla tanınmıştır. Dolayısıyla; bu eserin çeviri ve dil incelemeleriyle gün yüzüne çıkmasını sağlayan bir araştırma olarak çalışmanın amacını ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada metni transkripsiyon yapıldıktan sonra dil incelemesi gramatikal dizin, sözlük çalışması amaçlanmıştır.

2.5. Sınırlılıklar

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, Nd. 2496 ile sınırlandırılmıştır.

3. Hamzanâme'nin Nesir Üslûbu

Hamza-nâme 72 ciltten oluşan bir eserdir. Büyük çoğunluğu İstanbul Kütüphanelerinde bulunmaktadır. Tercihimi yapmamda “karşılaştırmalı üslûp çalışmaları prensipleri” etkili olmuştur. Bu noktadan yola çıkarak çok ciltli aynı zamanda çok hacimli bir yapıya sahip olan Hamza-nâme'nin üslûbunun özelliklerini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi Nadir Eserler Bölümü Nd. 2496 numarada kayıtlı bulunan Hamza-nâme'nin 72. cildinin metnini esas alarak tespit etmeye çalıştım. Zorunlu hallerde diğer ciltlere de başvurulmuştur. Bu çalışmada “Hamza-nâme'nin 72. cildi toplam varak sayısı 134, ancak giriş ve karalama sayfası ile sayfası beraber bu durum 135 olabilmektedir” (Türk, 2015). Çalışmamızda öncelikle 1. cildin baş, orta ve sonundan aldığım toplam altı varaklık metinde geçen kelimeleri ve cümleleri yapısı yönünden inceleyip toplam sayılarını tespit edilmiştir. Sonra üslûbun oluşumunda görev alan diğer unsurları örneklerle göstermeye çalışılmıştır.

4. Metinde Geçen Kelimeler ve Cümleler

Metinde kullanılan kelimeler ve cümleler aşağıda görülen kategori ve başlıklarda incelenmeye çalışılmıştır:

- Metindeki Türkçe Kelimeler
- Metindeki Arapça Kelimeler
- Metindeki Farsça Kelimeler
- Metindeki Yunanca Kelimeler
- Metindeki Farsça+Arapça Kelimeler
- Metindeki Arapça+Farsça Kelimeler
- Metindeki Farsça+Farsça Kelimeler
- Metindeki Ermenice Kelimeler
- Metindeki Fransızca Kelimeler
- Metindeki İtalyanca Kelimeler
- Metindeki Moğolca Kelimeler

4.1. İşlev Durumuna Göre Türkçe Kelimeler

- Fiil Görevli Türkçe Kelimeler
- İsim Görevli Türkçe Kelimeler
- Sıfat Görevli Türkçe Kelimeler
- Zamir Görevli Türkçe Kelimeler
- Ünlem Görevli Türkçe Kelimeler
- Zarf Görevli Türkçe Kelimeler
- Edat Görevli Türkçe Kelimeler
- Fiilimsi Görevli Türkçe Kelimeler

4.2. Metinde Kullanılan Fiil Kipleri

4.2.1. Haber Kipleri

- Görülen Geçmiş Zaman
- Öğrenilen Geçmiş Zaman
- Geniş Zaman / Geniş Zamanın Hikâyesi/ Geniş Zamanın Rivayeti
- Gelecek Zaman

4.2.2. Tasarlama Kipleri

- İstek Kipi
- Emir Kipi
- Şart Kipi

4.3. Metindeki Cümleler

İç İçe Birleşik Cümleler

5. Hamza-nâme 72. Cilt, Varak: 2a/2b, 68a/68b, 134a/134b

[2/a] (1) Râviyân-ı aḥbâr ve nâkilân-ı âşâr ve müḥaddîsân-ı (2) rûzgâr şöyle naql-ı rivâyet ve bu yüzden (3) ḥikâyet ider ki evvel zamânki emir-i merdân-ı (4) Sâhib-ķırânı zamân yaŖnı Ĥamza-yı bā-sâfâ Ŗemmi (5) Ĥazret-i Muḥammed Muṣṭafa Ŗallallahu Ŗaleyhi ve sellem Ĥazretlerinüñ (6) aḥir cildidür ki, Cemşîd-i âbâd öñinde ķarâr idüp, (7) bundan aķdem dimiş idüñ ki ciger-küşeleriniñ (8) güzidelerinden Nûru'l-dehr ile Erc âfitâb-ı Cemâl (9) Gerşesb âbâd öñinde Ŗazım ceng idüp ayırd

[2/b] (1) ölemeyüp aḥir birbirlerinden ayrılıp Erc anda (2) ķalup Nûru'l-dehr ol aradan revâne olup Gerşesb (3) âbâda gelüp ķarâr eyledi baŖdehu emr eyledi Aristotâlis ki (4) deryâ mâliki ķâŖin atasıdur, muķaddem kendüyi sedd-i yeŖcüce (5) birağup baŖdehu ol aradan ḥalâs olup Aristetâlis'i (6) tutup ḥabs itmişdi varup getürdiler Nûru'l-dehr (7) baş getürüp eyitdi: Yâ Mâlik (Melik) nice görürsin kendüni (8) Şehrüz'i begenmezdüñ gördüñ mi ḥâlini didi Aristotâlis (9) feryâd idüp yâ Şehrür beni hemân ķatlı iyle zİrâ bir ulu (10) günâh itdüm. Nûru'l-dehr gibi serveri kızum söziyle (11) helâkına sebep oldum. eger ol Server sağ olaydı dünyâ (12) ḥalkı baña düşman olsa ḥavfum olmazdı ol düşmanuñ (13) ḥaķķından gelüp ben böyle derde uğramazdum diyüp (14) ağladı Nûru'l-dehr itdi yâ Aristotâlis şimdi (15) Nûru'l-dehr sağ olup seni bu belâdan ķurtarsa bir daḥı. [68/a] (1) Her gün birümüz meydâna girüp sizden ne ķadar (2) pehlevân meydâna girerse ḥarca sürevez benden (3) Ėayrı Ĥamza'nuñ yüz var evlâdı hemân tabânsın (4) žulemâtılar didük de Ŗuķâb-ı žulemâti

Behzād'dan (5) böyle şaddileri gūş idince gāzaba gelüp (6) hay nā-bekār gör imdi. Kim kimi qatl ider diyüp (7) Ĥamle eyledi. Ĥayli bir zeberdest kāfir idi, (8) žulemātılar içinde Behzād ile öyle vaqtı olunca (9) cenk itdiler, āhir kılıç kılıca oldılar. Behzād (10) bunuñ tğ Ĥamlesin menŌ idüp bir tğ ile iki (11) pāre eyledi. Şīrzād nām bir pehlevān dañı meydāna (12) girüp aħşam olunca cenk idüp birbirine (13) žafer bulamadılar, berāber döndiler. Ĥamza, Behzād'a (14) hilŌat girüp bārgāhda baqup qarār eyitdiler. Zerdūn (15) Şāh'da Şīrzād'a baqup pehlevān hele bugün [68/b] (1) meydāndan sen şağ çıkdıñ. Ol nā-bekārın tğlarından (2) kimse baş kırtarmaz didük de dīvāna kāfir ögünmege (3) başladı. Şāhum elem çekme bugün ol oğluna ben (4) ruħsat virdüm. Yarın ne anı qorum ve ne gāyırın (5) cümlesin helāk iderüm yezdān perestelerin (6) nāmdārın hep kırayum didi. Meger ŌŌmer Ōayyār anda (7) ĥāzır idi, serhengler arasından bir eyü žürt (8) virdi. Ehl-i dīvān gülişdiler, Şīrzād gāzaba (9) gelüp iy şehriyār kimdür senüñ dīvānında böyle bi (10) edeblik iden elbetde bulunup ĥaqqından gelmek gerekdür (11) didük de, ŌŌmer Ōayyār bir serheng süretinde ilerü gelüp (12) işte ben itdim. Baqayum neylesek gerekdür ve hem senüñ (13) gibi bir kıbā kāfirine qādir olur yezdān-perestleri (14) helāk itmege bugün senüñ cengin itdügin dilāver (15) Ĥamza'nuñ eñ adına bir oğlıdur, anda dilāverler vardır ki [134/a] (1) buyurduklarında bile gitdi. Birkaç seneden soñra ĥaqq TeŌālā gāzā emr eyledi. (2) İşte Ĥamza-yi bā-şafā ĥuzūr-ı Resül'de kimini başın kesdiler velākin Uħūd (3) qazāsında aśhāb az, Küffār ziyāde idiler. Ol demde Şāhābe-yi Resül (4) Küffār'ı bozaruz didiler. Ĥaqq TeŌālā bunları Ōacizlerin kendülere bildürmek (5) için başİreti Küffār tarafına virdi. Aśhābuñ nicesi şehİd oldılar. (6) Nicesi zaħmdār oldılar. Ĥatta Resül Ōaleyhi's-selāmuñ üç tane dişleri (7) düşdi ve ol demde ol qadar cenk itdiler ki kıyāsa gelmez. BaŌdehu (8) Küffār'ı kıra kıra giderken Ĥamza atı gördüğü Ōaşkerüñ ayağından (9) bir naŌl düşdi. Naql olunur ki; ĥazret-i Ĥamza Ōaşkeri qan içinde (10) bulduğı zamān Ĥızır gelüp kendü eliyle naŌlladı. Ol zamān buyur (11) dılar ki: Yā Ĥamza bir qaçan bu naŌlın bunuñ ayağından düşer ise (12) belki ol günde siz de şehİd olursuz dimişlerdür. Ol zamāndan berü (13) nice her cengde Ōaşkere süvār olup cenk itdi ki dönüp [134/b] (1) Şāhib-kırān ki naŌlları düşer miydi çünkü ol gün naŌl düşdi (2) bildi ki kendünün şehİd olacağını Ĥamza işte çünkü Küffār'ı (3) kırarak tā Uħūd Tağı'na qadar vardı dirken şeytān-ı laŌİnüñ (4) bed-āvāzıyla Muħammed qatl olaydı diyü işitdük de Ōaqlı başından (5) gidüp gerü dönüp cenk idüp giderken vaħşİ (6) dürler bir adam arqasından bir žarbe atup gögsinden (7) yalman gösterdi. Ol ĥalde şehİd oldı. (8) Raħimehu'llah raħmeten vāsiŌa (9) Fî 15 S. Sene [1]273

5.1. Metindeki Türkçe Kelimeler

aç, adım, ağır, ağ, ağaç, ağla, ağ(ı)z, āh, aħşam, aq, aqçe, akıt, alda, aldır, alış, altı, altun, ana, aña, an-, ancak, anı, anuñ, ara, ard, arqa, arıq, armağan, art-, aś-, aşağa, at, ata, ayak, bağır, aygır, ayru, az, baba, baña, barış, baş, barmaq, başqa, bayram, beg, bel, bellü, ben, beñiz, bence, biraq, bez-, biç-, bile, bilek, bir, biş, birkaç, bir(i), biraz, birbiri biz, boğaz, boş, boya, bölük, boy(u)n, böyle, bu, bre, bura, bugün, bul, bur(u)n, bütün, büyük, çadır, çakıl, çal-, çavuş, çebebi, çil, çocuk, çıkar-, çok, çöp, çürük, dağıt-, dañı, darı, dede, degül, dek, delü, delikanlı, derd, denk, depe, deri, dib, dik, dile-, dil, direk, diş, diri, dirlik, dirsek, diyü, diz, dol-, don, doğ-, doğru, dört, dur-, duvaq, düğün, düş-, dün, düz, eglen-, egri, ek-, eksük, elçi, elli, elmas, eñse, er, erkence, erlig, eş, eyle-, eyü, fırla-, geber-, geç-, gemi, gerek, genç, gerçi, getür, gerü, ger-, gice, gez, gibi, git, gine, girü, git-, goş-, göç, göğüs, gök, gömlek, gör-, göt, göz, güc, gül-, gümüş, gün, gündüz, güneş, günlük, güzel, hay, hayhuy, haydi, hırsız, hiçbir, ırak, iç, içerü, için, id, içre, iki, ilerü, il, imdi, iliş-, imiş, in, irte, ise, iş, işit-, işkil, işte, it-, qaç, qalk, qamuş, qalkan, qan, qanğı, qap, qaplan, qara, qapu, qaranlık, qarış, qarındaş, qarşu, qat, qaya, keçe, kendü, kılıç, kez,

kiç, kın, kış, kız, kızıl, kim, kişi, koca, kol, kolay, konak, kon-, korç-, kov-, koş-, kötek, kulağ, kulle, kum, kurum, kuş, kuşağ, kuşluk, kutb, kürk, mi, mu, nasıl, ne, nire, neden, niçün, nice, nitekim, niye, nola, , oğlan, oğ(u)l, oğ, ol, omuz, on, oña, ordu, orta, otuz, otağ, oyluk, ök, öğren-, öke, öksüz, öl-, ön, öp-, öyle, parmak, özge, pars, saç, sağ, şakal, sancağ, saman, sanduk, şapan, şarp, savaş, sekiz, seksen, sen, serçe, siz, sol, solumak, sor-, soñ, soy-, soñra, söv-, söyle, söz, su, suç, süt, şallak, şimdi, şol, şu, şöyle, tağ, tabur, tanrı, tarla, tek, tepe, tor, toz, töre, top, tüğ, türlü, tur-, tut-, uc, uç-, uğur, uşlu, uyku, uyluk, uyuş-, üç, uzak, var, vay, ver, ya, yab(p) yab(p), yağ, yaban, yağmur, yağa, yalan, yalın, yakın, yalman, yaman, yan, yanlı, yaru, yarin, yaşduk, yaş, yarar, yar, yavuz, yedek, yedmiş, yay, yeg, yaya, yemİn, yeñi, yeter, yer-, yıl, yıldırım, yigit, yidi, yine, yir, yigirmi, yoñsa, yol, yok, yoldaş, yonga, yorgun, yön, yürü, yuğaru, yular, yumru, yüksek, yürek, yüz-, yüz.

5.2. Metindeki Arapça Kelimeler

ÖAbdülmutāllib'e, Öacāyib, ÖAdlan, Öaceb, Öadl, Öafv, Öahd, Öacele, Öākıbet, ÖAcem, Öağ(ı)l, Öāciz, Öālem, Öākıl, Öalāka, Öalāmet, Öālİ, Öālem, Öamūd, Öanķā, ÖArab, ÖArabİ, Öasā, Öasker, Öaceb, ādam, āfet, āhİ, āhir, āhāb, āhıret, āhāl, ilahi, ākrān, ālāt, Allāh, Öalev, Öaleyke, amān, amma, Öarż, āshāb, āslā, āslİ, Öazİz, bād, bābdur, bāhiş, baÖdehu, baÖz, başİret, beden, BedİÖ, bela, bellİ, bender, be-nām, bevvāb, beyan, beyāz, beyit, bezl, bina, bİÖat, caiz, carıye, cānib, casus, cāzū, cebr, cefa, cemiÖyet, cemÖ, cehennem, celād, cenaze, cemal, cevahir, cevāb, cevelan, cezāó, cihet, cild, cinnİ, cūlus, cūmle, cūbbe, cūr(ü)m, cünd, dāÖim, dāóire, daÖvet, Dāvūd, def, defn, defÖa, dev(e)rān, dev(i)r, dİn, duÖā, Öemmi, ecırlü, edeb, ecol, efendi, ekser, elbetde, elem, elveda, emİn, emir, emr, emİr, emlak, ensāb, esāh, esbāb, evlād, eşer, esİr, esnā, etraf, evvel, fāhir, fāóide, faķİr, falan, ezā, fanus, fark, faşl, eziyyet, fehva, felek, fena, fen, fennİ, feragat, ferah, fesād, fetĥ, ferd, fevç, fırsat, firar, figān, fukara, fikr, fil, fuzūl, fūrce, gālib, gāliba, gaddāre, gāzab, Ğazanfer, gāzi, gınā, gurbet, ĥācet, ĥācı, ĥadd-i zātında, ĥadd, ĥāil, ĥak, ĥāl, ĥaķāret, ĥalās, ĥālet, ĥalife, ĥālā, ĥallāc, ĥalk, ĥamle, ĥāmaza, ĥarāc, ĥançer, ĥarb, ĥareket, ĥarāb, ĥarıç, ĥased, ĥāsıl, ĥāriş, ĥas, ĥāsśa, ĥāsā, ĥatā, ĥatm-i nāme, ĥatta, ĥavf, ĥātır, ĥayāt, ĥayr, ĥayrān, ĥayf, ĥayr, ĥayret, ĥayvān, ĥaž, ĥazİne, heba, hediye, helak, helāl, hendek, hesāb, hevā, hey, heybet, ĥicaz, hicret, ĥıncır, hidayet, ĥİle, ĥidmet, ĥikāye, ĥikmet-i ĥudā, himmet, ĥilÖat, ĥisār, ĥitāb, ĥiyel, ĥizmet, ĥulāsā, ĥucum, ĥüküm, ĥürde, ĥususā, ĥükümet, ĥüccet, Öifrit, Öilāc, Öinād, Öinān, Öisıyān, iztırāb, Öişret, Öibādet, Öişretgāh, Öizzet, ibtidā, icazet, icra, ihsān, iĥtimāli, iĥtiyāc, iĥtiyār, iķdām, iķİm, ikram, iķtizā, iman, imdād, illa, iltizam, inās, imtihan, inād, intihāb, intikam, insāf, insān, iÖtibār, irade, ins, inşāallah, İşāl, işbāt, İslām, isim, istiĥāķāķ, istiķbāl, işaret, itāb, ittifaķ, ķabāĥat, KaÖbe, ķābil, ķabul, ķadar, ķader, ķādir, ķadd, ķāfir, ķah(ı)r, ķāĥbe, ķāóil, ķain, ķāmet, ķāmil, ķalÖa, ķāóide, ķarār, ķarİb, ķarİn, ķasaba, ķasd, ķasr, ķatÖ, ķavİ, ķav(i)m, ķāvur, ķayd, ķazab, ķazā, ķebab, ķebİr, ķelam, ķelb, ķeramet, ķerem, ķerİm, ķerrat, ķerre, ķesret, ķeyfiyet, ķeyl, ķezalik, ķıśśa, ķitāl, ķıyāfet, ķıyām, ķıyāmet, ķinaye, ķubbe, Ķur'an, ķurbet, ķuvvet, ķüfr, ķakin, ķaÖnet, ķāyaÖkıl, ķayıķ, ķazım, ķezzet, ķikā, ķisān, mağlūb, ķutf, ķuzūm, maĥall, māó, maħalle, māóadā, mābeyn, māđām, maħir, maĥlūk, maħmuz, maķbul, maķđür, maĥśūs, māl, maÖhüd, maħzun, māóil, maķām, malik, maşlahat, matem, māniÖ, maÖlüm, maÖnā, maţlūb, maymun, maÖreke, maÖzür, mecal, mecd, meclis, mecruh, Medāyin, meded, medĥ, meħabet, meķān, melek, mektüb, melül, meÖlün, meómür, menÖ, menzil, merāķ, merĥabā, meşāliĥ, mesāvİ, meşare, mergūb, merkez, meşgūl, meşóal, meşreb, metin, mevcüd, mevlā, meydān, mināre, mişāl, miğfer, muaÖżzam, muĥabbet, miķđār, muĥāfaza, muķābil, muĥālefet, Muĥammed, muĥāsara, muķaddem, muĥkem, muĥtāç, muÖadd, muķayyed, muÖāvenet, murād, muĥkem, muntażır,

muşāfaḥa, muşannaʕ, mübarek, muḥrez, munācāt, münasebet, müjde, münāsib, münteḥa, mürtedd, müşrik, müşkil, müslimān, müşteri, mütemennî, müstaḳillen, müşavere, müteʕayyin, mütevekkil, müvekkil, müyesser, müzāyaqa, naql, naʕl, nāmūs, naşîḥat, naʕre, naşîb, nazar, nāzil, Nebî, nesl, necat, nefer, neş, nida, niyyet, nizāʕ, nūr, nuşret, nübüvvet, nüzül, nücüm, ʕözr, rahmet, rahman, rāvî, rāzî, refʕ, rezm, rica, Resûl, rikāb, riʕāyet, risālet, rivayet, rütbe, rūḥ, ruḥsat, Rûm, şabāḥ, şab(ı)r, şaf, şafā, şābit-ḳadem, şadā, Şāḥābe, Şāḥib-ḳırān, şāḥib, şāḥrā, sâʕir, saltanat, şāniye, saʕādet, saʕat, sebeb, sedā, sedd, şefā, sefer, seher, sel, selām, Şemûd, seyf, seyr, şîḥḥat, şîḳ, sihr, siyāset, sóḥbet, suʕāl, suḥulet, sultān, sū şefāʕat, ret, sûretā, Sübhānallah, sürʕat, şark, şart, şaḳḳ, şamata, şehîd, şecaʕat, şeddādı, şehadet, şiddet, şükür, tā, tāgyîr, tābiʕ, tabl, taḥḳîḳ, taḥşîn, tām, tālib, taʕaccüb, tāʕife, taʕaddî, taḳdîr, taʕbîr, taḳşîm, taʕn, taʕrif, taʕyîn, taʕzim, tebdîl, tebessüm, teblîg, tecahûlden, tedarik, tekmlîl, tekrār, tekbîr, telef, tekellüm, teklîf, temāşā, teslîm, tevābiʕ, teʕālā, teʕvil, terk, tezkire, teselli, tilāvet, timşāl, türbe, ud, ulūhiyyet, ʕümme, ʕüryān, vāfir, vahşi, vāḳʕā, valide, vallahi, vāsîl, vāsîʕ, vaşiyyet, vaşf, vech, vedāʕ, vefat, vehm, velakin, vesāʕire, vesvese, vezîr, vilayet, vuşûl, vücûd, vüzarā, yaʕnî.

5.3. Metindeki Farsça Kelimeler

âb-ı ḥayāt, âb-ı-rû, âferîn, âfitāb, āgāḥ, Afrāsiyāb, āhen, āheste, āḥû, ālûde, arış, ârzû, āsān, āşikāre, āsumān, âteş, āyā, āvāre, āvāz, bâde, bâc, bahādır, bahāne, baḥt, bārān, bârgāḥ, bārî, bâzû, bed, bâzergān, bend, berāber, berḥûdār, beter, bezm, birāder, bîgāne, bûs, cādu, cāme, cān, cenk, cevşen, Cihāngîr, ciger-pāre, ciger, ciger-dār, ciger- kûşe, cüda, civān, cûş, çāre, çarpāre, çehre, çek-, çerde, çeşm, çenber, çünki, çüst, dādı, daḥme, dāmen, dāne, dār, dārāt, dem, derbend, dermān, dert, destān, derûni, deryā, destār, deste, dest, destûr, dîdār, dirāht, dilāver, diğer, dirāz, dirîg, dîvān, dîvān, dîv, dost, dūr, do dest, dülger, düşmān, eger, ejder – ejderha, enbān, encām, esb, fer, fermûde, feryād, ferāmuş, gerdan, gerdün, gergedan, germ, geşt-ü güzār, Gevher, giriftār, gûn-â gûn, gûş, gûşt, gümrāḥ, günāḥ, gürz, güyā, güzîde, ḥāne, ḥasta, ḥayli, hele, hem, hemān, hempā, henüz, hep, her, herkes, herze, hezār, ḥışm, ḥîç, ḥod, hoş, ḥûn, Ḥudā, ḥurûs, ḥüner, ḥürmüz, ḳahremān, ḳalleş, kār, kaşki, kemān, kemer, kelle, kem, kenār, kin, kîrec, köşe, köy, Kûḥ, küheylan, lâf, küstāḥ, lenger, lerzān, Lenduha, leş, libās, māḥ, mālāmāl, meğer, merd, merdane, merdüm, mest, miḥ, miyān, mürd, mûr, muşt, müḥ(ü)r, nā-bekār, nabûd, nām, nāgāḥ, nāmdār, namaz, nāme, nerre, nevāḥt, nezaket, nihān, nişān, niyāz, nîze, nevbet, nüş, nükûl, parça, pāre, pâdişāḥ, pay, pāk, pāyān, pāy-i taht, pâymāl, peder, peleng, pehlevān, pelid, penbe, pençe, pend, perakende, pertāb, perde, pey-ender-pey, Peyğamber, Peyk, perest, peymāne, perîşān, pîr, piş, perrān, peşîmān, piyade, post, pülād, pur, raşş, rast, rehber, rencîde, reng-â-reng, rüsvāy, saray, sāye, sāyeban, serāperde, serdar, serfirāz, serfürû, serāsime, serheng, serbest, serḥoş, serkeşlik, ser-nigûn, Server, serverān, sîne, sille, sipāḥî, siper, sîmurğ, sitem, siyah, surḥ, süvārān, şād, şādımān, şāḥ, süvār, şākird, şebçerāg, şebḥûn, şeh(i)r, şikār, şimşir, şināver, şikārgāḥ, tāc, taht, tez, teberdār, teber, ten, تنها, tîmār, tîg, tîgteber, tîg-zen, tıraş, Tûrān, yağmā, yād, yāḥûd, yār, yārān, yegāne, yek-â-yek, yekādan.

5.4. Metindeki Yunanca Kelimeler

alay, Aristetalis, demet, gümrük, mermer, semer, sıra

5.5. Metindeki Farsça+Arapça Kelimeler

bā-ḥuṣūs, bedduŌā, bĪ-ḥesāb, bĪ-beyāz, bĪ-dĪn, bĪ-helāk, bĪ-raḥm, ceng-i maḡlube, ceng-i serencām ŌaẓĪm, der-ḡazab, rüz-ı ceza,

5.6. Metindeki Arapça+Farsça Kelimeler

belki, daŌvet-nāme, dünbelek, hazine-dārlar, ḥĪle-kār, ḡafa-dār, matem-zede, veyāḥūd,

5.7. Metindeki Farsça+Farsça Kelimeler

bĪ-hūş, bĪ-pervā, bĪ-tāb,

5.8. Metindeki Ermenice Kelimeler

keş,

5.9. Metindeki Fransızca Kelimeler

Müze,

5.10. Metindeki İtalyanca Kelimeler

Śandalye

5.11. Metindeki Moğolca Kelimeler

serin, ḡaravul

6. Metinde Kullanılan Fiil Kipleri

6.1. Haber Kipleri

1)Görülen Geçmiş Zaman

karar eyledi (002b/03), emr eyledi (002b/03), eyitdi (002b/07), didi (002b/08), itdüm (002b/10), ağladı (002b/14), eyitdi (002b/14), ḥamle eyledi (068a/07), ceng itdiler (068a/09), pāde eyledi (068a/11), ḡarār itdiler (068a/14), başladı (068b/03), didi (068b/06), virdi (068b/08), itdüm (068b/12), gitdi (134a/01), emr eyledi (134a/01), kesdiler (134a/02), didiler (134a/04), virdi (134a/05), şehĪd oldılar (134a/05), zaḥmıdār oldılar (134a/06), düşdi (134a/07), ceng itdiler (134a/07), düşdi (134a/09), ceng itdi (134a/13), naŌl düşdi (134b/1), bildi (134b/02), vardı (134b/03), gösterdi (134b/07), şehĪd oldı (134b/07).

2) Öğrenilen Geçmiş Zaman

dimiş (002a/07), itmişdi (002b/06), demişlerdir(134a/12),

3) Geniş Zaman (Geniş Zamanın Hikayesi/ Geniş Zamanın Rivayeti)

ider (002a/03), cildidür (002a/06), getürdiler (002b/06), girerse (068a/02), iderüm (068b/05), olur (068b/13), bozaruz (134a/04), düşer (134a/11), olursuñuz(134a/12).

*Gelmez (Geniş zamanın olumsuzu) (134a/07)

6.2. Tasarlama Kipleri

1) İstek Kipi

nāmdārların heb kırayum (068b/06), baqayum (068b/12).

2) Şart Kipi

Qurtarsa (02b/15), girerse (068a/02).

3) Emir Kipi

elem çekme (068b/03), qatlı iyle (002b/09).

7. FİİLİMSİLER

7.1. İsim-Fiil

gelmek (068b/10), helāk itmege (068b/14), bildürmek (134a/4)

7.2. Sıfat-Fiil

gitedükçe (030a/12, gelen begleri (037a/03), itdükten sonra (041a/07), didükde(068a/04), idükde (068b/02), iden (068b/10), cengin itdüğün (068b/14), görülen (128a/03), kaçan (134a/11)

7.3. Zarf-Fiil

qarar idüp (002a/06), ceng idüp (002a/09), ayrılıp (002b/01), gelüp (002b/03), biraqüp (002b/05), tutup (002b/06), getirüp (002b/07), feryād idüp (002b/09), gelüp (0

02b/13), sağ olup (002b/15), girüp (068a/01), diyüp (068a/06), vaqtı olunca (068a/08), men' idüp (068a/10), girüp (068a/12), girüp (068a/14), baqüp (068a/14), baqüp (068a/15), bulunup (068b/10), gelüp (068b/11), giderken (134a/08), gelüp (134a/10), kırararaq (134b/03), gidüp (134b/05), dönüp (134b/05), ceng idüp (134b/05).

8. Zamir Olarak Kullanılan Türkçe Kelimeler:

anda (068b/15, 068b/06), anı (068b/04), (baña 002b/12), ben (068b/12), (068b/03), benden (068a/02), beni (002b/09), bunları (134a/04), kimse (068b/02), kendülere (134a/10), kendünüñ (134b/02), kendü (134a/10), kendüyi (002b/04), kendüni (002b/07), sen (068b/01), siz (134a/12), sizden (068a/01, ol 068b/1, 068b/3).

9. İsim Olarak Kullanılan Türkçe Kelimeler:

içinde (068a/08), tağ (134b/03), yüz (068a/03), gün (134b/01), öñinde (002a/09), baş (002b/07), söziyle (002b/10), sağ (068b/01), oğlına (068b/03).

10. Sıfat Olarak Kullanılan Türkçe Kelimeler:

bir ulu (002b/09), bir dañı (002b/15), bir zeberdest (068a/07), bir tığ (068a/10), bir pehlevān (068a/11), bir eyü (068b/07), bir çuba (068b/13), bir oğıldur (068b/15), birkaç sene (134a/01), bu yüzden (002a/02), bu belādan (002b/15), bu na'ılın (134a/11), her gün (068a/01), her cengde (134a/13), ol aradan (002b/02), ol server (002b/11), ol nā-bekarların (068b/01), ol oğlına (068b/03), ol demde (134a/3).

11. Ünlem Olarak Kullanılan Türkçe Kelimeler:

iy şehriyār (068b/09).

12. Zarf Olarak Kullanılan Türkçe Kelimeler:

Aristotālis şimdi Nūru'l-dehr sağ olup (002b/15), hele bugün meydānda (068a/15), Şāhum elem çekme bugün (068b/03), helak itmege bugün senüñ cengin (068b/14).

13. Edat Olarak Kullanılan Türkçe Kelimeler:

eger ol server sağ olaydı (002b/11), meger Öömer Öayyār (068b/06), Uñūd Tağına kadar (134b/03), Mużaffer Şāh ol gün meger (11) şikārda idi (100b/10)

14. CÜMLE ÇEŞİTLERİ

A) YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

1) Fiil Cümlesi

-Ciğer-güşelerininñ güzidelerinden Nūru'l-dehr ile Erc āfitābı Cemāl, Gerşesb- ābād öninde Öazım ceng idüp ayırd ölemeyüp āhir birbirlerinden ayrılıp Erc anda çalup Nūru'l-dehr ol aradan revāne olup Gerşesb ābāda gelüp karar eyledi. (002a/07)

2) İsim Cümlesi

-Aristotālis ki deryā māliki çain atasıdır. (002b/03)

- Ĥaylı bir zeberdest kāfir idi. (068a/07)

B) YAPISINA GÖRE CÜMLELER

1) İç İç Birleşik Cümle

Nūru'l-dehr baş getirüp eytdi, yā mālīk nice görürsün kendüni şehrizü begenmezdüñ gördüñ mi hālını didi. (002b/6).

2) Girişik Birleşik cümle

-Her gün birimüz meydāna girüp sizden ne qadar pehlivān meydāna girerse ĥarca sürevez benden gayrı Ĥamza'nuñ yüz var evlādi hemān tabānsın žulumātılar didikde ŐUqāb-ı žulumātı Behzād'dan böyle śaddileri gūş idince ġazaba gelüp hāy nā-bekār gör imdi. (68a/1).

15. DEYİMLER

"baş koydı (004b/02), Őaqlı başına gelüp (009b/08), Őaqlı gidüp (014a/05), Őaqlı başına gelüp (014a/08), Őaqlı başına gel-, (023b/15), baş koyup (021a/12), (031a/03), qana ġarq olmuş (080a/03), dem çeküp (081a/11), göz gözi görmez (092a/01), śalıq vurdı (115b/04), göz aşdırmayup (120b/06), kemer tütalum (126b/12), göñlüm hoş olmaz (133b/10)" (Türk, 2016).

16. İKİLEME

"birer birer (010a/02), ĥasep nesep (010a/10), yeka yek (010b/9), oluq oluq (001a/05), müşt müşte (011a/09), yaqa yaqaya (011a/09), kemer kemere (011a/09), hay huy (011a/12), yeka yek (018a/01), bölük bölük (022a/14), müşt müşte (028a/03), yaqa yaqaya (028a/03), qarış qarış (036b/11), guruh guruh (049b/14), mala mal (051b/11), birer birer (054b/1), alay alay (055b/12), bölük bölük (057a/8), kim kimi (068a/06), kılıç kılıca (068a/09), (134a/08), fuzül fuzül (070a/01), şallaq mallaq (072b/01), bölük bölük (076b/03), baqa baqa (111b/06), baġrına basup (112b/13), muştı muştıya (125a/11), yaqa yaqa (125a/11), kemer kemere (125a/11), aşıġı yuqaru (127a/4), Öalev Öalev (129a/8)" (Türk, 2016 s. 328)

17. ATASÖZÜ

"serçeden qorqan dāri ekmez (010a/03), at binenün kılıç kuşananuñ (024b/10)" (Türk, 2016, s. 328)

18. Bre, hey, ey, behey gibi ifadeler

* Ercde bu laŐini başı aşıġa **bre** şöyle çarpdığı endamı hürd oldı ondan ileri gelüp cumhür-u Őamūd gine rast gelüp tekrar üçer ĥamle idüp Erc inde imāna daŐvet eyledi (036a/01).

* Kimsedür urduğı nasıl tıġdür didikde şāhlar ah idüp işte Ĥamza Őaskerinde bunlar üçdür: Biri Sultān-ı Ĥāver, biri Rüstem-i Cihāngir biri de budur didi (041b/01).

*Yaĥyā'yı žulumātı itdi **bre** şuna bir er girsin ĥaqqından gelsin didikde Śāmün-ı āfitābı nām bir pehlivān meydāne girüp itdi (041b/04).

* Ey delükanlu nedir bu senüñ itdiġin bir dilaver kırq yılda ĥāsıl olur sen hiç raĥm itmeyüp öldürürsün. Merdāne ceng ile didikde Nūru'l-dehr nolasın tıġ çekme bende çekmeyüm didi (041b/06).

* Her yiri kināye idüp **bre hey** Server ne idi. (029b/12)

* Erc **bre** gel diyüp raĥsın sürüp ardına düşdi (80b/13).

*Gelüp gördi ki cāriyesi aġlıyor **bre** ne oldı dedikde āh idüp itdi (133b/01).

4. Sonuç

Bu çalışmada; 14. yüzyıl Türk edebiyatında hikayelerin hangi amaç ve konular doğrultusunda yer aldığı görülebilmektedir. Bu açıdan ele alınan Hamza-nâme adlı eserin 72. cildinde İslam coğrafyasında yer alan kahramanlıklar ve Hz. Hamza'nın şahsiyeti ile ilgili kulluklarına sahip çıkma ve dini toplumuna, sadakati ön plana çıkıştır. Eserde, Hamza-nâme'nin dilsel ve yapısal kurgusu hakkında önemli bilgiler barındırmaktadır. Hamza-nâme'nin anlatımında sade, açık, Arapça, Farsça terkiplerden oldukça arınmış, sanat endişesinden uzak ve zahmetsiz bir üslûp kullanılmıştır. Zaman zaman atasözleri ve deyimlerle, manzum parçalarla şekillenen hikâyeler sürükleyici, yapmacıktan uzak, ahenkli bir ifade ile alınmıştır. Bunun yanında konuşma dilinden alınan kelime ve deyimlerin bolluğu gözden kaçmamaktadır. Kullandığı dil konusundaki bu tercih metnin kalabalık kitleleri tarafından tasarruf edilmek adına üretildiğini göstermektedir. Eserin nesir üslubu yönünde yapılan incelemede Türkçe, Arapça, Farsça kelimeler günün anlamına göre ifade eden kelimeler ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda metin içerisinde Yunanca, Mogolca, İtalyanca, Ermenice kelimeler de ortaya çıkmıştır. Hamza-nâme eserinin nesir yönünden incelenmesinde Türkçe kelimelerde yer alan fiil, isim, sıfat, zamir, ünlem, zarf, edat, filimsi görevli Türkçe kelimeler ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Fiil ve fiilimsilerin hâkim olduğu eserde, cümlelerin -up, -üp zarf-fiil ekleriyle oluşturulmuş fiilimsiler aracılığıyla genişletildiği ve Hamza-nâme'nin betimlemeden ziyade eylem odaklı bir öykülemeyi önceliği dikkat çekmektedir. Ağırlıklı olarak basit cümlelerle örülen metnin ilgi çekici yönlerinden bir diğeri de iç içe birleşik cümle yapısının yoğun bir biçimde kullanılmasıdır. Araştırma da Hamza-name adlı eserin metinde kullanılan fiil kiplerinden haber kipleri; görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman, geniş zaman ve gelecek zaman kiplerine yer verilmiştir. Tasarlama kiplerinden; istek, emir, şart kipleri de metin üzerinden var olan özellikleri tespit edilmiştir. Aynı zamanda Hamza-name adlı eserin işlevsel yapısı olarak cümlelerde iç içe birleşik kelimeler tespit edilmiştir.

Öneriler

1. XIV. yüzyılda yazılan Hamza-nâme'de Eski Türkçe'nin özellikleri bağlamında incelenebilir.
2. Bu eserde kelime içinde ve sonunda ünlülerin durumlarında bazı değişiklikler üzerinde çalışılabilir.
3. Tarihi Türk Dili'nin gelişim seyri hakkında bilgi edinebilir.
4. Klasik Osmanlıca Türkçesi'nin dil hususları bakılabilir.
5. Çağdaş Türkiye Türkçesi dil normlarının oturmaya başladığı görüldüğü gibi bunun üzerine inceleme düşünülebilir.
6. Arap ve Fars imlalarının tesiri müşahede edildiği için kapsamlı olarak ele alınabilir.
7. Uygur İmlasının etkileri üzerine çalışılabilir.

Kaynakça

- Akıncı, A. C. (1982). *Hazret-i Hamza*. İstanbul: Sinan Yayıncılık.
- Aksoy, M. (2007). *Anadolu Türk Destanlarının Oluşumunda Metinler Arası I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı*. Ankara: Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Algül, H. (1997). *İslam Ansiklopedisi, Hamza Maddesi*. Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Banarlı, N. S. (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Çetin, İ. (1997). *Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenknâmeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çetin, İ. (1997). *Türk Edebiyatında Hz. Ali Cenknâmeleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Datlı, D. (2009). *Hamza-nâme, 2. Cilt, (Metin-Sözlük-İndeks)*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Demirel, H. (1995). *Türk Destanlarında Güzellik-Destan-Masal ve Din Unsurları ile Yabancı Destanlarda Türk Kahramanları*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Günay, U. (1999). *Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kocatürk, V. M. (1964). *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Edebiyat Yayınevi.
- Kökyar, D. (2009). *Hamzanâme'nin 30. Cildi, (İnceleme-Metin)*. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Köprülü, M. F. (1986). *Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kurtulmuş, Ş. (1984). *H. Hamza*. İstanbul: Beyan Yayıncılık.
- Mengi, M. (1997). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özkırımlı, A. (1987). *Hamzanâme Maddesi*. Türk Edebiyatı Ansiklopedisi. (Cilt 2). Cem Yayınları. ss. 600-601.
- Sezen, L. (1991). *Halk Edebiyatında Hamzanâmeler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şimşek, A., N. (2006). *Hamzanâme, 8. Cilt (Metin- İnceleme)*. Adana Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Türk, O. (2015). *Kitap Tanıtım ve Değerlendirme: Türk Edebiyatında Hamza-nâme adlı eserin 72. Cildinin incelenmesi*. *Turkish Studies Dergisi* (10) 16,1103-1112.
- Türk, O. (2016). *Hamza-nâme Adlı Eserin 72. Cildinin Atasöz, Deyim, İkilme ve Beyitlerin Görev ve Anlam Yönünde İncelenmesi*. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* (4) 24, 325-334.
- Uçman, A. (1997). *Hamzanâme, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Yelten, M. (2013). *Hamza-name'nin Yeni Ciltleri ve Okunma Mekanları*. *Turkish Studies Dergisi* (8) 9, 151-165.
- Yelten, M. (2014). *Hamza-name'nin Nesir Üslubu*. *Turkish Studies Dergisi* (9), 9.